

Наукові записки

- Ф.П-29. – Оп.1. - Спр. 577. 9. ДАВО. – Ф.П-29. – Оп.1. - Спр. 471. 10. ДАВО. – Ф.П-29. – Оп.1. - Спр. 470.11. ДАВО. - Ф. П.–33. - Оп. 1. - Спр. 906.
12. ДАВО. - Ф. П.–29. - Оп. 1. - Спр. 475. 13. Збірник законів та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. - Харків, 1928. 14. ДАВО. – Ф.П-33. – Оп.1. - Спр. 1014.
15. ДАВО. - Ф. П.–31. - Оп. 1. - Спр. 489. 16. ДАВО. - Ф. П-33. - Оп. 1. - Спр. 798. 17. ДАВО. – Ф.Р-236. - Оп.2. - Спр. 274. 18. ДАВО. - Ф. П–40. - Оп. 1. - Спр. 182.
19. Политбюро и крестьянство: высылка, спецпоселение. 1930–1940: В 2 кн. Кн.1. / Отв. ред. Н. Покровский. - М., 2005.20. Пролетарська правда. - Харків, 1930. - № 5.
21. Трагедия Советской деревни: Коллективизация и раскулачивание. 1927–1939. Документы и материалы. В 5-ти т. Т. 3. / Отв. ред. Л. Денисова. - М., 2001. 22. ДАВО. - Ф. П–43. - Оп. 1. - Спр. 216. 23. ДАВО. - Ф. П–136. - Оп. 3. - Спр. 61. 24. ДАВО. - Ф. П–136. - Оп. 3. - Спр. 21.

Петренко В.І. «ЭКСПЕРТНОЕ» НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ПОДОЛЬСКОГО КРЕСТЬЯНСТВА В 1928-1933 ГГ.

В статье анализируется роль «экспертного» индивидуального обложения крестьянства – важной составляющей технологий разрушения единоличного способа ведения сельского хозяйства в системе фискальной политики большевистской власти в Украине в 1928-1933 гг.

Ключевые слова: крестьянство, индивидуальный налог, большевистская власть, фискальная политика, продовольственный кризис, кулачество, репрессии, «экспертники», коллективизация, голод.

Petrenko V.I.»EXPERT» TAXATION of PODOLSK PEASANTRY In 1928-1933 PP.

The article examines the role of «expert», individual taxation of the peasantry as an important component of the sole method of destruction technologies of rural economy in financial policy of the Bolshevik power in Ukraine in 1928-1933s.

Keywords: peasantry, individual taxation, the Bolshevik government, financial policy, food crisis, the kulaks, repressions, «inspectors», collectivization, famine.

УДК334.735: 94 (477) «19»

В.П. Рекрут

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ КЕРІВНИЦТВА ТОРГОВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВІННИЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ ПРОВАЛУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ВКП(Б) У 1936-1938 РР.

Висвітлюються проблеми економічної політики ВКП(б) як причини щодо запровадження політичних репресій проти керівництва торговельних організацій Вінницької області в 1936-1938 роках.

Ключові слова: економічна політика ВКП(б), продовольчі труднощі, торговельні організації, політичні репресії.

У вітчизняній історичній науці висвітленню терору більшовицької влади і застосуванню політичних репресій у 30-х роках ХХ ст. в Україні надається величезне значення. Однак застосування політичних репресій проти керівників торговельних організацій в Україні ще маловивчене і потребує детального дослідження.

Ідеологія політичного терору, механізми його реалізації докладно висвітлені у колективній монографії «Політичний терор і тероризм в Україні» [1], регіональних дослідженнях з науково-документальної серії «Реабілітовані історією» [2] і знайшли своє продовження в глибоких наукових розвідках О. Бажана, В. Васильєва, Р. Подкура [3] та інших. Всі вище названі автори, значною мірою, викривають злочинну діяльність сталінського тоталітарного режиму та висвітлюють маловідомі сторінки з історії радянської держави 1917-1991 років.

У наукових і красномовних працях, що стосуються Вінниччини, дослідники В. Васильєв, В. Воловик, А. Давидюк, К. Завальнюк, С. Калитко, П. Кравченко, І. Мазило, О. Лошицький, А. Малигін, П. Павлович, І. Паламар, В. Петренко, Р. Подкур та ін. зібрали величезний масив фактичного матеріалу, зуміли розкрити механізми застосування репресій, назвали прізвища

.....
виконавців та визначили кількісні показники репресованих громадян краю. Однак серед названих вище авторів ніхто не торкався політичних репресій, зокрема у системі торговельних організацій та установ області. Тому такі дослідження не втрачають своєї актуальності і повинні стати предметом вивчення та поширення серед громадськості України.

У статті аналізуються основні причини розгортання політичного терору в системі торгівлі Вінницької області та висвітлюються маловідомі факти застосування репресій проти керівників кооперативних та державних установ в 1936-1938 роках.

Слід зазначити, що аналіз значної кількості кримінальних справ, запроваджених проти керівників господарських структур, свідчить, що переважна більшість з них будувалася на звинуваченнях не в сфері економіки, а з політичних мотивів. Творці існуючої на той час законодавчої бази добре розуміли, що для доведення вини в економічних злочинах потрібно накопичити вагомі аргументи та доказипроти того чи іншого керівника. Безумовно, це вимагало проведення численних ревізій, допитів свідків, експертиз тощо. З практики ведення такого роду кримінальних справ випливало, що в переважній більшості коріння зла так чи інакше зводилося до неспроможності влади ефективно врегулювати проблеми в системі розподілу та забезпечення ресурсного потенціалу, яким оперували справжні й надумані злочинці. Тому, як правило, кримінальні справи, які виникали в сфері економіки, розглядалися в звичайних судах і могли тягнутися роками. Така ситуація ніяк не влаштовувала керівництво партії, адже тривале слідство й судова тяганина призводила до втрати політичної актуальності й пропагандистської ефективності.

Інша справа, коли за допомогою фізичної сили без будь-яких експертиз і речових доказів лише на підставі свідчень декількох «свідомих громадян» слідчі встановлювали, що звинувачений мав причетність до якоїсь не більшовицької партії й у цьому сам признався. Тоді ні в кого не викликало ніяких сумнівів, що це «ворог народу», шкідник чи диверсант і тому проти нього можна застосовувати позасудові форми слідства та винесення вироку. Відтак переважна більшість кримінальних справ, які виникли в сфері торгівлі Вінницької обл., кваліфікувалися як політичні злочини, проводилися слідчими органами в найкоротший термін (до 10 днів), розглядалися в позасудових інституціях типу військових трибуналів («трійок», «двійок») та особливих нарад. Така норма була закладена в постанові ЦВК СРСР «Про порядок ведення справ про підготовку або здійснення терористичних актів» від 1 грудня 1934 р.

Отже, за волею правлячої партії в країні було введено законодавство, прирівняне до воєнного часу, яке дозволяло за скороченою процедурою кваліфікувати будь-які злочини як антидержавну діяльність та надавало право позасудовим органам виносити жорстокі вирoki без опиту свідків і захисту підсудних.

Зазначимо, що масові репресії в Україні проти керівників споживчої кооперації та державної торгівлі (колишніх і діючих) у 1936-1938 рр. мали цілеспрямований характер. На нашу думку, вирішальну роль відіграла особиста позиція Й. Сталіна, котрий був невдоволений роботою кооперації та став ініціатором масштабної її перебудови в 1932-1935 рр. При цьому вся робота була спрямована на зміцнення ролі державних торговельних закладів як основної форми радянської торгівлі. Крім того, вище керівництво країни передбачало, що в зимово-весняний період 1936-1937 рр. внаслідок недобору зернових ресурсів та збоїв у промисловості виникнуть значні проблеми щодо забезпечення населення печеним хлібом, борошном кращих гатунків і широким переліком товарів повсякденного попиту. Тому для потужної партійної пропагандистської системи першочерговим завданням стало не допустити масових невдоволень трудящих, особливо центральних міст і промислових районів. У таких випадках більшовики вдавалися до улюбленої практики поділу населення на важливих для держави співгромадян й на таких, яких можна задовольнити залишками від загального пирога. В останню категорію потрапило українське селянство й переважна частина населення з аграрних регіонів республіки. Проте найкращим способом для більшовиків став перманентний процес знаходження «крайніх», на яких можна завжди звалити всі провали і прорахунки в економічній політиці влади. Ясна річ, що виявлення таких у системі торгівлі, яка найближче стояла до громадян, ефективно впливала на настрої працюючих і, власне, формувала громадську думку про владу, неодмінно мало б неперевершений психологічний результат: трудящі СРСР переконалися б, що всі проблеми в неналежному обслуговуванні населення виникали за рахунок діяльності «ворогів народу», які засіли у вищих ешелонах влади і прикривали подібних всистемі постачання і торговельних структурах. Тому більшовики в

.....
другій половині 1936 р., проводячи низку гучних процесів та потужний ідеологічний натиск через засоби масової інформації, розпочали формувати серед уже доволі політично заангажованого населення образ «шкідників», «шпигунів» і «терористів» та «вішати» на них усі огріхи в роботі діючої влади.

Відомо, що серед засуджених однієї з гучних справ значилися декілька українських кооператорів, зокрема М.В. Михайлик – колишній голова президії Вукоопспілки (1931-1933 рр.), Нарком юстиції та Генеральний прокурор УСРР і діючий на той час голова правління Донецької облспоживспілки (ОСС) [4]. У процесі слідства з нього вибили свідчення про те, що він особисто «завербував» до організації так званих «контрреволюціонерів» декількох осіб із керівного складу центральної та регіональних спілок, у тому числі І.С. Мондруса – колишнього члена правління Вукоопспілки [4, арк. 348].

І. Мондрус, працюючи вже на посаді голови правління Вінницької ОСС, рішуче проводив кадрову політику, спрямовану на оновлення кадрів усіх ланок обласних структур, і розпочав відповідну ротацию на місцях. На ключові посади були запрошені кооператори з інших регіонів, зокрема А. Хаїт та А. Файн (який раніше працював у Молдавській центральній спілці споживчих кооперативних організацій «Умчеко») [5, арк. 273].

Дуже швидко існуючі в кожній організації «сексотти» і «скривджені» інформували «компетентні органи» про те, що в газеті «Соціалістична Молдавія» А. Файн викритий як троцькіст і за це був звільнений з посади керівника управління заготівель «Умчеко». Вінницькі чекісти швидко «накопали» компромат про те, що у 1918-1921 рр. він перебував у лавах партії анархістів, допустив шкідництво (відвантажив до Москви овочі, непридатні для споживання), намагався зірвати відправку 2-х ешелонів з фруктами для робітників Києва і Донбасу. [6, арк. 12, 16]. Тому версія про зв'язок І. Мондруса з «молдавськими шкідниками» підсилювала матеріали, отримані зі справи М. Михайлика, й стала предметом прискіпливої уваги з боку обласного управління НКВС.

Реакція органів НКВС не змусила довго чекати: 10 жовтня 1936 р. І. Мондрус був заарештований [5, арк. 5]. Його звинувачували в причетності до «українського терористичного центру, сконструйованого в Москві об'єднаного троцькістсько-зінов'ївського терористичного центру» [5, арк. 281]. Слідство інкримінувало йому й те, що він оточив себе однодумцями в центральному апараті облспоживспілки (А. Хаїт, А. Файн, Й. Волков-Зайчик, с. Меллер) і розставив відповідні кадри на місцях, зокрема, у Жмеринській міжрайбазі (Озеров), Тиврівській (Криман), Хмельницькій (Мошель, Лівшиць) та в інших райспоживспілках [5, арк. 202-204].

Спроба слідства довести провину І. Мондруса в економічних зловживаннях не дала бажаного результату. Чекісти не змогли довести, що І. Мондрус і Я. Дехтярьов (начальник управління внутрішньої торгівлі області) склали «шкідницький» план будівництва й розширення мережі хлібопекарень і тому населення області страждало від нестачі печеного хліба [5, арк. 70-71, 81]. Насправді виявилось, що відміна карткової системи в 1935 р. стала для пересічних громадян черговим міфом «про повний мішок з хлібом» у засіках держави. Зокрема, селянство протягом 1936-1937 рр. продовжувало відчувати значні проблеми в забезпеченні хлібобулочними виробами. Обмеження й подекуди відсутність хліба в роздрібній мережі сільських магазинів спричинили в сільськогосподарських областях України масове недоїдання та навіть локальний голод. Про це чекісти були добре обізнані, адже в службовій інформації з районів йшлося про величезні черги біля магазинів і масові прояви невдоволень. Так, керівник Вінницького обласного управління НКВС М. Тимофеев у доповідній записці секретареві обкому В. Чернявському повідомляв, що колгоспники сіл Ружинського та Погребищенського районів Київської обл. постійно прибували до м. Козятина, утворювали біля магазинів черги до 300 чоловік, скуповували хліб по 10-12 буханок і вивозили до своїх поселень. Зокрема, в с. Самгородок селяни з Погребищенського р-ну в кількості до 300 чол., простоявши в черзі зранку до 8-ї години вечора, так хліба і не придбали. Причиною тому стала відмова місцевого кооператора Е. Маранца відпускати хліб, ймовірно, з огляду на те, що в крамниці знаходилося лише 150 буханок і розлючений натовп міг йому заподіяти шкоду [7, арк. 8-9].

В іншому випадку працівник торговельної секції Бердичівської міськради І. Меламед заборонив відпускати в одні руки більше однієї буханки хліба. Розпорядження викликало утворення біля магазинів величезних черг, що змусило керівництво НКВС «надсилати посилені наряди робітників міліції», адже в натовпі звучали контрреволюційні заклики та поширення

.....
чуток про війну [7, арк. 10]. З огляду на такі події, керівник НКВС дав вказівку терміново провести розслідування «незаконних дій» торговельних працівників.

Справжньою причиною, яка викликала системні проблемив забезпеченні населення борошном і печеним хлібом, стала таємна постанова ЦК ВКП(б) і РНК СРСР про обмеження продажу борошна та печеного хліба, яка була запроваджена на території Вінницької, Київської, Харківської, Чернігівської та деяких інших аграрних областей [8, арк. 103]. Згідно цієї директиви, з 01.11. 1936 р. в роздрібній мережі сільських магазинів заборонялося продавати борошно вищого і першого гатунків та хлібобулочні вироби з них. Також обмежувався відпуск житнього печеного хліба не більше однієї буханки в одні руки. Така ситуація спричинила утворення біля магазинів величезних черг, а навесні 1937 р. примусила селян постійно направлятися в міста й там, якщо поталанить, набувати його в тамтешніх торговельних закладах. У крайньому випадку селянам доводилося купувати втридорога борошно на базарах [9, с. 49]. Аналіз архівних документів та матеріалів свідчить, що проблеми з печеним хлібом у зазначених регіонах виникли не тільки з причини неврожаю 1936 р., вони лежали в площині дискримінаційної політики ВКП(б) щодо забезпечення українського селянства продуктами харчування. Так, перший секретар обкому В. Чернявський у записках до С. Косіора і П. Любченка повідомляв, що РНК України восени 1936 р. значно скоротила фонди борошна і круп. Із належних для області 17 тис. т борошна на місяць в грудні виділили лише 13,7 тис. тонн, а з 2,4 тис. т круп отримали лише 100 т. Така ситуація викликала в м. Хмільнику, Томашполі, Калинівці й інших населених пунктах утворення величезних черг та поширення нездорових настроїв серед населення. За повідомленням секретаря, керівництво змушене направляти всі фонди на забезпечення населення міст та працівників спеціальних будівництв, а селяни, в тому числі, учителі, службовці й населення містечок залишаються без обслуговування через систему торгівлі хлібними виробами продукції [10, арк. 124-125]. Відомо, що у сховищах Вінницької обл. зберігалася достатня кількість хлібопродуктів, однак вони мали інше призначення. На прохання В. Чернявського збільшити ресурс борошна на 2,3 тис. т і виділити 2 тис. т круп перші особи республіки відповіли відмовою й порекомендували активізувати децентралізовану заготівлю хлібопродуктів через кооперацію. Власне, керманічі ВКП(б) продовжували ганебну економічну політику щодо власного народу – вбачали доцільним годувати лише незначну частину народу власної країни, а українське селянство й так звану «непродуктивну масу» залишали на самовиживання.

Слід зазначити, що в процесі слідства І. Мондрусне визнав звинувачень у тому, що разом із заступником А. Хаїтом влітку 1936 р. зірвав «постачання населення прохолоджуючими напоями» [11, арк. 107-109] і займався шкідництвом у забезпеченні товарами народного споживання форпостних (прикордонних) районів області.

Принагідно зазначимо, що керівництво республіки надавало неабиякого значення стану торговельного обслуговування населення, яке мешкало на кордоні з Польщею. Зокрема, у визначених РНК УСРР 156 лобових селах 23-х прикордонних районів області роздрібна мережа повинна була отримувати додаткові товарні ресурси [12, арк. 334-334 зв.]. Так, в постанові РНК УСРР від 07.10. 1935 р. зазначалося, що цю товарну масу потрібно виділяти за рахунок сільських фондів України й при цьому І. Мондрус та Я. Дехтярьов несли персональну відповідальність за першочерговий відпуск товарів з баз та їх доставку до відповідних сільських споживчих товариств [13, арк. 93-94]. Із загостренням політичних відносин з Польщею в 1935-1937 рр. кооперативна і державна торгівля в цій зоні потрапила під прискіпливий контроль з боку ЦК ВКП(б) та, відповідно, органів НКВС. Так, на початку 1937 р. ЦК КП(б)У доручив провести перевірку стану справ у Шепетівському окрузі, на території якого проходила найбільша частина державного кордону з Польщею. На наше переконання, основною метою цієї акції стало завдання знайти підтвердження «компромату» на вищих посадових осіб у партійно-радянському апараті УСРР та вищих ешелонах системи торгівлі й постачання. На той час керівництво НКВСвпритул зацікавили особи П. Любченка, А. Хвилі, Ю. Войцехівського, О. Триліського, В. Порайка й колишнього керівника Укоопспілки В. Кузьменка, які, за оперативними даними чекістів, здійснювали «злочинну діяльність» під егідою так званої «антирадянської націоналістичної терористичної організації» [14, с. 143]. Агентурні дані і свідчення вже арештованих одностумців підтверджували, що саме вони налагоджували контакти з буржуазною Польщею, здійснювали «шкідництво» й розставляли

кадри для проведення актів фізичного знищення вищих керівних кадрів СРСР та мали за мету утворити окрему республіку Україна.

Водночас, у поле зору каральних органів потрапили верхівка Наркомату внутрішньої торгівлі на чолі з Г. Богатирьовим, колишні керівники і діючі високі посадовці з товаропровідної системи І. Сапов, І. Степанський, М. Берлін, І. Плис, новий голова президії Укоопспілки І. Гаврилов та значна кількість їх підлеглих серед обласних організацій.

Зрозуміло, що комісія ЦК без особливих зусиль виявила величезну кількість недоліків у реалізації директивних настанов ВКП(б), особливо в частині торговельного обслуговування сільського населення. За результатами перевірки в постанові ЦК КП(б)У відзначалася «шкідницька практика планування» щодо завозу товарів у прикордонні села [15, арк. 214]. Перший секретар В. Чернявський, погоджуючись з багатьма пунктами постанови, в доповідній записці секретареві ЦК М. Хатаєвичу висунув декілька важливих аргументів, які, на наш погляд, спростовували звинувачення у неправильному розподілі товарної маси. Зокрема, він наголошував, що існуюча практика планування товарів ставила населення Вінницької обл. в найгірші умови порівняно з іншими регіонами республіки. Так, згідно затвердженого плану завозу 6-ти груп регульованих промислових виробів (із вовни й бавовни, одяг, шкіряне та гумове взуття, трикотаж), у IV-му кварталі 1936 р. на одного мешканця Донецької обл. виділялося цих товарів на суму 38,10 крб., Дніпропетровської – 25,40 крб., Київської – 24,60 крб., Одеської – 21,60 крб., Харківської – 19,60 крб. [16 арк. 49]. Водночас, громадяни Вінниччини мали змогу отримати на кожного лише на 12,30 крб., що в 3 рази було меншим від мешканців Донеччини і в 2 рази від сусідньої Київщини. Крім того, з вини постачальних організацій у IV кв. 1936 р. в область не довели таких товарів на 11 млн. крб., а в I кв. 1937 р. їх не надійшло на 10,5 млн. крб. [16, арк. 50]. Однак, вагомі аргументи партійного керівника області і вжиті заходи про завезення в лобові села на 20-30 % товарів більше, ніж в інші населені пункти [12, арк. 349], вже не змогли зупинити маховик політичних репресій, який розкрутили органи НКВС. Розцінюючи існуючі промахи та недоречності в організації торговельного обслуговування населення як шкідництво й шпигунсько-диверсійну діяльність на користь ворожих країн, чекісти розпочали масові арешти серед керівництва торговельних і постачальницьких організацій України. Дійсно, вже влітку 1937 р. всі вищеназвані діячі були виключені з партії [17, арк. 26-27, 84, 95], позбавлені всіх посад в партійно-радянській ієрархії України й зазнали політичних репресій, як правило, втратили життя.

Не обминули вони й Вінниччину. Вже в першій половині 1937 р. були викриті «вороги народу» в обласному тресті хлібопечення (директор Анопольський), Кам'янець-Подільському хлібозаводі (д-р Шварцберг), облконторі «Укрпостач» (Нарський, Златопольський), облнафтоторзі (Фальков), облхарчопромі (Михайлов), обллегпромі (Колдомасов), облконторі «Заготскот» (Постолов), тресті «Сельборошно» (заст. д-ра Мандельблат) та низки інших управлінь і провідних підприємств, що виробляли товари народного споживання [18, арк. 77]. Як правило, їхня доля була трагічною.

Слід зазначити, що наведені вище факти про проблеми з продовольчими й товарними ресурсами були суворо засекречені й не могли братися до уваги в судових органах. Власне, на них ніхто не звертав уваги й тому Військова колегія Верховного суду СРСР засудила І. Мондруса до 10 років утримання у в'язниці. Вологди [5, арк. 292], а тамтешня «Трійка» 23 листопада 1937 р. ухвалила рішення про його розстріл, як такого, що «продовжував вести активну боротьбу проти Радвлади» [5, арк. 312].

Аналогічна доля спіткала керівника Вінницького обласного управління внутрішньої торгівлі Я. Дехтярьова. В обвинувальному висновку значилося, що він, з ініціативи І. Мондруса, проводив значну шкідницьку роботу, яка зводилася до затоварювання периферійних баз і тому зривалася поставка товарів до прикордонних районів та лобових сіл. Зокрема, населення цих територій не отримувало своєчасно і в повній мірі заплановані державою 6-ть видів товарів промислової групи. Інкримінувалося йому «шкідництво» у виробництві хліба, що випускався з домішками сміття та сурогатів і надходив у торговельну мережу з перебоями, що викликало незадоволення населення й призводило до утворення черг. Крім того, з його ініціативи, зривалися децентралізовані заготівлі сільгосппродуктів, що позбавляло мешканців міст можливості придбати овочі і фрукти. З причини недбальства Я. Дехтярьова на торгових складах не були створені належні умови для зберігання товарів, що призвело до втрати значних запасів солі тощо [19, арк. 136-138].

Таким чином, аналізуючи вишевикладені «аргументи» обвинувального висновку, не викликає сумніву, що в них відсутні ознаки злочину й присутнє неналежне виконання службових обов'язків, що «тягне» найбільше на догану або звільнення з посади. Однак, виїзна сесія Воєнної колегії Верховного суду СРСР 23 листопада 1937 р., незважаючи на необ'єктивність доказової бази й на те, що підсудний не визнав своєї вини, ухвалила постанову про застосування проти нього вищої міри покарання, що й відбулося 25.11. 1937 р. в Одесі [19, арк. 143]. Іншого й не могло бути, адже в той час в країні проходила роздмухана ідеологічною машиною ВКП(б) всенародна ейфорія щодо знищення учасників «антирадянської, терористичної, шкідницької організації правих», до якої начебто належав Я. Дехтярьов, й тому вирок суду повністю співпадав зі справедливими вимогами трудового народу СРСР.

Отже, аналіз наукової літератури і дослідження архівних документів показують, що політичні репресії у 1936-1938 рр. проти керівництва торговельних і постачальницьких організацій області були невід'ємною частиною політики «великого терору», яка проходила в рамках централізованого процесу під керівництвом Й. Сталіна. Водночас, активні дії органів держбезпеки здобули «підтвердження» правильності лінії вищого керівництва партії й НКВС, що «антирадянська ідеологія» носить в собі організований характер і володіє широкою мережею терористичних і шкідницьких організацій у всіх сферах управління народного господарства. Тому боротьбу проти контрреволюційних поглядів потрібно посилити й надати їй перманентного характеру.

Із наведених вище фактів випливає висновок, що з метою приховування значних проблем товарного виробництва, влада намагалася перекласти на плечі торговельних установ і постачальницьких організацій всі прогалини і недоречності, існуючі в системі розподілу товарних ресурсів, особливо в реалізації дискримінаційної політики щодо забезпечення сільського населення. На жаль, відтворюючи атмосферу масового психозу боротьби зі «шкідництвом» й організаторами «зловживань» у системі торгівлі, правляча партія зуміла переконати населення, що всі негаразди в роботі торговельних закладів стали продуктом злочинної діяльності «ворогів народу», а репресії проти них є закономірним явищем і вираженням волі трудящих мас.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX – XX ст. Історичні нариси / Д. В. Архирейський, О. Г. Бажан, Т. В. Бикова та ін. Відповід. ред. В. А. Смолій. – К.: Наук. думка, 2002. – 952 с.: іл. – Бібліогр.: с. 878 – 921. – Показчик ім.: с. 922 – 944.
2. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область / Редакція тому: І. С. Гамрецький (голова), В. П. Лациба, С. С. Нешик та ін. – Упорядники: В. П. Лациба (керівник), В. І. Білоконь, К. Д. Бухін, В. Ю. Васильєв, К. В. Завальнюк, С. Л. Калитко, П. М. Кравченко, І. Г. Паламар, Р. Ю. Подкур, О. К. Струкевич. – Кн. 1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 908 с.; Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область / Редакція тому: Л.М. Спірідонова (голова), В.П. Лациба, С.С. Нешик та ін.; Упорядники: В.П. Лациба (керівник), В.І. Білоконь, К.Д. Бухін, В.Ю. Васильєв, В.В. Вижга, К.В. Завальнюк, С.Л. Калитко, П.М. Кравченко, І.П. Мельничук, І.Г. Паламар, В.І. Петренко, Р.Ю. Подкур, О.К. Струкевич. – Кн.2. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. – 848 с.; Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область / Редакція тому: Л.М. Спірідонова (голова), В.П. Лациба, С.С. Нешик та ін.; Упорядники: В.П. Лациба (керівник), В.І. Білоконь, К.Д. Бухін, В.Ю. Васильєв, В.В. Вижга, М.В. Вижга, К.В. Завальнюк, С.Л. Калитко, П.М. Кравченко, І.П. Мельничук, В.І. Петренко, Р.Ю. Подкур, О.К. Струкевич. – Кн. 3. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2010. – 784 с.
3. Подкур Р. Документы органов государственной безопасности УССР 1920-1930-х годов: источниковедческий анализ / Р. Подкур, В. Ченцов. – Тернополь, 2010. – 372 с.
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБ України). – Ф.П. – Спр. 7108.
5. Державний архів Вінницької області (ДАВіО). – Ф.Р-6023, оп. 4, спр. 7001.
6. ДАВіО. – Ф.П-139, оп. 9, спр. 3457.
7. ДАВіО. – Ф.П-136, оп. 9, спр. 259.
8. Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГО України). – Ф. 1, оп. 2, спр. 7164.
9. Кагарлицкий П. Хлебозакупки 1935/1936 г. / Павел, Кагарлицкий // Советская торговля, 1936. – № 6.
10. ДАВіО. – Ф.П-136, оп. 9, спр. 168.
11. ДАВіО. – Ф. Р-6023, оп.4, Спр. 21115, арк. 107-109.
12. ДАВіО. – Ф.Р-2700, оп. 2, спр. 5.

13. ДАВіО – Ф.Р-2700, оп. 3, спр. 198.
14. Рекрут В. П. З хроніки «великого терору»: доля подолянина В. Д. Кузьменка / В. П. Рекрут // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вип. 16. Серія: Історія: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. П. С. Григорчука – Вінниця, 2009. – С. 141-151.
15. ДАВіО. – Ф.Р-2700, оп. 2, спр. 7.
16. ДАВіО. – Ф.П.-136, оп. 9, спр. 257.
17. ЦДАГО України. – Ф. 1, оп. 6, спр. 440.
18. ДАВіО. – Ф.П.-136, оп. 4, спр. 1198.
19. ДАВіО. – Ф.Р-6023, оп.4, спр. 7548.

Рекрут В.Ф. ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕПРЕССИИ ПРОТИВ РУКОВОДСТВА ТОРГОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ВИННИЧИНЫ В КОНТЕКСТЕ ПРОВАЛА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ВКП(Б) В 1936-1938 ГОДАХ

Освещаются проблемы экономической политики ВКП(б) как причины для проведения политических репрессий против руководства торговых организаций Винницкой области в 1936-1938 годах.

Ключевые слова: экономическая политика ВКП(б), продовольственные трудности, торговые организации, политические репрессии.

Rekrut V.F. POLITICAL REPRESSIONS AGAINST MANAGEMENT OF VINNYCHYNA TRADE ORGANIZATIONS IN CONTEST OF VKP(B) ECONOMIC POLICY FAILURE IN 1936-1938.

It is highlighted problems of VKP(b) economic policy as reasons for political repressions against Management of trade organizations in Vinnitsa region in 1936- 1938.

Key words: economic policy of VKP(b), food difficulties, trade organizations, political repressions.

УДК 94(477.43/44)»192»:316.362

Н.П. Кузьмінець

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ МАТЕРИНСТВА І ДИТИНСТВА НА ПОДІЛЛІ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РР.

В даній статті висвітлено заходи органів радянської влади на Поділлі з організації материнства і дитинства, функціонування мережі охматдиту в 20-х роках ХХ століття.

Ключові слова: Поділля, охорона материнства і дитинства, дитячі будинки, ясла, дитяча смертність.

Захист матері і дитини належить до пріоритетних напрямків соціальної політики в Україні. В умовах кризової демографічної ситуації в державі, коли рівень смертності перевищує народжуваність, що є загрозою існування генофонду держави, особлива увага повинна бути направлена на охорону матері і дитини. Здоров'я жінок і дітей є однією з найважливіших характеристик розвитку суспільства. Саме показник дитячої і материнської смертності є індикатором розвитку будь-якого суспільства. А зменшення населення стає не тільки серйозними гальмом соціально-економічного розвитку України, а й загрожує її національній безпеці. В контексті сказаного досить великого значення набуває проблема вивчення охорони матері і дитини, яка була і залишається актуальною у різні періоди існування України, зокрема у 20-і роки ХХ століття.

Проблема становлення охорони здоров'я, в тому числі охорони материнства і дитинства, привертала увагу багатьох дослідників. Вже в 1920-х роках науковці намагалися проаналізувати підвалини становлення системи охорони здоров'я у щойно утвореній державі [1]. Історики, науковці-гуманітарії під тиском обставин того часу змушені були дотримуватися принципу партійності, класового підходу у висвітленні досліджуваних процесів, фактів і явищ. Значна кількість досліджень з питань охорони здоров'я, в тому числі охорони материнства і дитинства, з'явилася у 30-80-роках ХХ століття [2]. Незважаючи на великий